

VODNÍ MĚKKÝŠI DOLNÍHO TOKU STRUHY NA PARDUBICKU

Aquatic molluscs of the lower part of the Struha Brook in Pardubice region (Eastern Bohemia, Czech Republic)

Luboš BERAN

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Správa CHKO Kokořínsko, Česká 149,
276 01 Mělník, e-mail: lubos.beran@nature.cz

This paper brings a review of a malacological survey of the lower part of the Struha Brook in the Meandry Struhy Nature Monument (Eastern Bohemia, Czech Republic). Aquatic molluscs were studied in 2010 at 5 sites of the Struha Brook. Altogether 15 species (8 gastropods, 7 bivalves) and only empty old shells of two other endangered bivalves *Unio crassus* and *Pisidium amnicum* were found.

Úvod

Struha pramení v nadmořské výšce 473 m u Jetonic a po necelých 18 km ústí do Labe ve Valech u Přelouče v nadmořské výšce 208 m. Na dolním toku byla již v roce 1980 vyhlášena Přírodní památka Meandry Struhy pro ochranu meandrujícího koryta. V letech 1995 a 1996 zde byl proveden orientační průzkum vodní malakofauny (BERAN 1998). Na základě požadavku Pardubického kraje byl v roce 2010 proveden podrobnější průzkum vodních měkkýšů na úseku Struhy v PP Meandry Struhy s cílem zjistit aktuální stav populací vodních měkkýšů a porovnat současný stav se situací před téměř 15 lety.

Metodika a materiál

Údaje o rozšíření použité v této práci jsou získané vlastním terénním průzkumem autora dne 17.10.2010. Sběr byl prováděn kombinací vizuální metody a odběrů sedimentu a z vegetace za pomoci kovového kuchyňského cedníku (průměr 20 cm, velikost ok 0,5–1 mm). Celkem bylo vybráno 5 profilů, kde byly odebrány vzorky a podrobněji prozkoumán vždy úsek o délce alespoň 100 m. Mezi těmito profily bylo koryto procházeno a vizuálně hledání velcí mlži.

Materiál, získaný při průzkumu, byl ve většině případů určen na místě a vrácen na lokalitu. U druhů které nelze v terénu spolehlivě determinovat (např. většina druhů rodu *Pisidium*) byl materiál determinován pomocí binokulární lupy v laboratoři. Všechny druhy byly determinovány pouze podle schráněk. Systém a nomenklatura jsou převzaty z práce BERAN (2002) a upraveny podle aktuální verze přehledu měkkýšů ČR (JUŘIČKOVÁ et al. 2008).

Přehled zkoumaných lokalit

V této části jsou uvedeny popisy jednotlivých lokalit, resp. profilů kde byl proveden odběr vzorků. Údaje jsou řazeny následovně: číslo lokality, zeměpisné souřadnice (odečtené z digitální mapy dostupné na <http://www.mapy.cz/>), název nejbližší obce a lokalizace. **1** – 50°01'45"N, 15°37'18"E, Valy u Přelouče, Struha nad mostem silnice Přelouč-Pardubice; **2** – 50°01'35N, 15°37'31, Valy u Přelouče, Struha na jihovýchodním okraji Valů za

koncem zástavby u mostku cesty; **3** – 50°01'31"N, 15°37'44"E, Valy u Přelouče, Struha u vedení VN mezi Valy a Veselím; **4** – 50°00'46"N, 15°37'49"E, Veselí, Struha východně od Veselí v místě kde se k ní přibližuje železniční trať Valy u Přelouče-Heřmanův Městec; **5** – 50°00'24"N, 15°38'05"E, Veselí, Struha jihovýchodně od obce Veselí na konci PP Meandry Struhy.

Přehled zjištěných druhů

Tab. 1: Přehled vodních měkkýšů podle lokalit

Tab. 1: List of aquatic molluscs according to localities.

Druh / Species	Lokalita č. / Site No.		1	2	3	4	5
<i>Potamopyrgus antipodarum</i> (Gray, 1843)	písečník novozélandský	Nevyhodnocený (NE)		2	2		
<i>Bithynia tentaculata</i> (Linnaeus, 1758)	bahnivka rmutná	Málo dotčený (LC)	3	3	2	17	13
<i>Valvata cristata</i> O. F. Müller, 1774	točenka plochá	Málo dotčený (LC)		1		2	
<i>Acroloxus lacustris</i> (Linnaeus, 1758)	člunice jezerní	Málo dotčený (LC)	4	8	6		8
<i>Galba truncatula</i> (O. F. Müller, 1774)	bahnatka malá	Málo dotčený (LC)				1	
<i>Radix peregra</i> (O. F. Müller, 1774)	uchatka toulavá	Málo dotčený (LC)				3	2
<i>Radix ampla</i> (Hartmann, 1821)	uchatka široká	Téměř ohrožený (NT)		1	3		
<i>Ancylus fluviatilis</i> O. F. Müller, 1774	kamomil říční	Málo dotčený (LC)	35	40	30	8	10
<i>Unio crassus</i> Philipsson, 1788	velevrub tupý	Ohrožený (EN)				x9	
<i>Anodonta anatina</i> (Linnaeus, 1758)	škeble říční	Málo dotčený (LC)	1	5	2	1	1
<i>Sphaerium corneum</i> (Linnaeus, 1758)	okružanka rohovitá	Málo dotčený (LC)		3	2	5	3
<i>Musculium lacustre</i> (O. F. Müller, 1774)	okrouhlice rybničná	Téměř ohrožený (NT)				1	
<i>Pisidium amnicum</i> (O. F. Müller, 1774)	hrachovka říční	Ohrožený (EN)				x2	
<i>Pisidium supinum</i> A. Schmidt, 1851	hrachovka obrácená	Téměř ohrožený (NT)	2	3	1	1	1
<i>Pisidium subtruncatum</i> Malm, 1855	hrachovka otupená	Málo dotčený (LC)	2	1	3	2	1
<i>Pisidium nitidum</i> Jenyns, 1832	hrachovka lesklá	Málo dotčený (LC)				2	
<i>Pisidium casertanum</i> (Poli, 1791)	hrachovka obecná	Málo dotčený (LC)	1	1	2	2	3
Počet druhů / Number of species			7	11	10	11	9

Počet jedinců zjištěných na jednotlivých lokalitách (u větších počtů odhad). Vědecký název, český název, kategorie dle Červeného seznamu vodních měkkýšů ČR (BERAN et al. 2005, BERAN 2002).

Zhodnocení, diskuse

V roce 2010 byl proveden průzkum vodní malakofauny na dolním toku Struhy v PP Meandry Struhy. Hlavním cílem bylo zjistit aktuální stav vodní malakofauny a porovnat tento stav s výsledky průzkumu z let 1995 a 1996 (BERAN 1998). Celkem byl na 5 profilech zjištěn výskyt 15 druhů vodních měkkýšů. Prakticky jediným druhem, který byl zjištěn ve větších koncentracích na většině lokalit je *Ancylus fluviatilis*, běžný druh obývající proudné úseky vodních toků. Většina ostatních druhů byla zjištěna ve výrazně nižších koncentracích. Jediným vzácnějším druhem je hrachovka *Pisidium supinum*, řazená mezi

téměř ohrožené druhy (BERAN et al. 2005). Tento druh byl zjištěn i při průzkumu v letech 1995 a 1996 (BERAN 1998). Mezi téměř ohrožené druhy je řazena ještě okrouhlice rybníčná (*Musculium lacustre*), zjištěná na jedné lokalitě a uchatka široká (*Radix ampla*) nalezená na dvou lokalitách v dolním úseku. Z velkých mlžů byl zjištěn pouze občasný výskyt škeble říční (*Anodonta anatina*), která je našim nejběžnějším velkým mlžem. Výskyt dalšího a mnohem vzácnějšího druhu, velevruba tupého (*Unio crassus*), byl zjištěn pouze ve formě velmi starých schránek. Obdobně pouze ve formě velmi starých schránek byla nalezena vzácná hrachovka říční (*Pisidium amnicum*), vyskytující se v čistých vodních tocích s písčitým a písčítobahnitým dnem. Současný výskyt obou druhů je již velmi málo pravděpodobný. Kromě běžné uchatky nadmuté (*Radix auricularia*) byly v roce 2010 zjištěny všechny druhy nalezené při průzkumu v letech 1995 a 1996. Navíc zde byly zjištěny další běžné druhy, *Valvata cristata*, *Radix peregra*, *Pisidium subtruncatum*. Výskyt nepůvodního a z Nového Zélandu zavlečeného druhu *Potamopyrgus antipodarum*, který zde byl zjištěn až v roce 2010, jen dokládá jeho postupující šíření.

Celkově lze vodní malakofaunu Struhy v PP Meandry Struhy označit za odpovídající charakteru menšího vodního toku v nížině s korytem relativně přírodního charakteru, který je však zasažen znečištěním a díky tomu je malakofauna ochuzena o citlivé druhy, jejichž výskyt je zde v současnosti velmi nepravděpodobný. Zlepšit stav tak lze pouze zlepšením kvality vody. Jiná opatření nejsou díky zachovalosti koryta nutná.

Literatura

- BERAN L., 1998: Vodní měkkýši Struhy v PP Meandry Struhy. [Aquatic Molluscs of the Struha Brook in the „Meandry Struhy“ Nature Monument]. *Práce muzea v Kolíně, řada přírodovědná 3*: 93–98.
- BERAN L., 2002: Vodní měkkýši České republiky – rozšíření a jeho změny, stanoviště, šíření, ohrožení a ochrana, červený seznam [Aquatic molluscs of the Czech Republic – distribution and its changes, habitats, dispersal, threat and protection, Red List]. *Sborník přírodovědného klubu v Uh. Hradišti, Supplementum 10*, 258 pp.
- BERAN L., JUŘIČKOVÁ L. & HORSÁK M., 2005: Mollusca (měkkýši), pp. 69–74. In: FARKAČ J., KRÁL D. & ŠKORPÍK M. [eds.], Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Bezobratlí. Red list of threatened species in the Czech Republic. Invertebrates. *Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha*, 760 pp.
- JUŘIČKOVÁ L., HORSÁK M., BERAN L. & DVOŘÁK L., 2008: Check-list of the molluscs (Mollusca) of the Czech Republic. – <http://www.mollusca.sav.sk/malacology/checklist.htm>: last update 26-August-2008

Došlo: 26. 10. 2010

